

Czesław Grajewski
UKSW Warszawa
ORCID: 0000-0002-2692-8232

„Musica Ecclesiastica”
18 (2023), s. 175–179

Zgłoszono: 30.06.2022
Zaakceptowano: 06.07.2022

ŚWIĘTOJAŃSKIE KONCERTY ORGANOWE IM. MARIANA DORAWY

W 2022 r. w panoramie kulturalnej Torunia pojawiła się nowa inicjatywa muzyczna: „Świętojańskie koncerty organowe im. Mariana Dorawy”, które odbywały się w kolejne czerwcowe wieczory w katedrze pw. Świętych Janów. Dla większości melomanów nowy cykl koncertów organowych mógł być zaskoczeniem, zwłaszcza że podobny festiwal, w dodatku pod ładząco podobnym tytułem, równoległe miał swoją 37. edycję. Wąskie natomiast grono wtajemniczonych osób wiedziało, że chodzi o powrót do historycznych korzeni festiwalu muzyki organowej, którego inicjatorem i pierwszym dyrektorem artystycznym był Marian Dorawa, niestrudzony działacz na rzecz restauracji zabytkowych instrumentów. Ów festiwal na początku odbywał się właśnie w katedrze toruńskiej – stąd „koncerty świętojańskie” – natomiast w toku ewolucji jego formuła stale się poszerzała (i to znacznie): festiwal, z założenia przecież świętojański, stopniowo zaczął obejmować inne kościoły, zrazu toruńskie, później także pozatoruńskie (Nowe Miasto Lubawskie, Grudziądz, Chełmno). Festiwal, z założenia również organowy, stopniowo wchłaniał w siebie dzieła muzyki kameralnej, symfonicznej, a nawet czysto wokalne (chorał, a nawet solowe prezentacje fragmentów oratoryjnych). Narastający rozryw między pierwotnymi, czysto „organowymi” założeniami festiwalu i wizją obecnego jego kierownictwa, które kreśli bardzo szerokie spektrum form wykonawczych, doprowadził do zerwania więzów organizacyjnych z Kurią Diecezjalną, przekształcając rozpoznawalne od dziesięcioleci wydarzenie muzyczne w *de facto* prywatne przedsięwzięcie komercyjne, usuwające z pola widzenia toruńskie pierwsze, historyczne miejsce prezentacji dzieł organowych. Pojawienie się więc inicjatywy „Świętojańskich koncertów organowych im. Mariana Dorawy” ma na celu przywrócenie bazylice katedralnej należnego miejsca na mapie kulturalnej miasta, a także upamiętnienie osoby pomysłodawcy – Mariana Dorawy, zmarłego w 2022 r. „Świętojańskie koncerty” są więc inicjatywą parafii katedralnej w Toruniu we współpracy partnerskiej z Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz przedsiębiorców sektora prywatnego.

Katedra toruńska dysponuje dwoma instrumentami. Starszy – to organy barokowe zbudowane w 1688 r. przez Mateusza Brandtnera z Torunia, przebudowane w 1821 r. Organy te zostały uszkodzone w 1945 r., ale staraniem ks. prałata Ryszarda

Kwiatka, ówczesnego proboszcza, zostały zrekonstruowane w 1983 r. przez firmę Józefa Mollina. Drugim instrumentem są organy neoromantyczne, wybudowane przez Maxa Terletzkiego z Królewca w 1878 r. Każdy z czterech koncertów zrealizowany został na obu organach.

Dyrektorem artystycznym festiwalu został Dawid Wesołowski, a pieczę nad przygotowaniem instrumentów sprawował Michał Klepacki. Nawiasem mówiąc, w trakcie cyklu koncertowego stan instrumentów trzeba monitorować na bieżąco, nie wystarczy doraźna interwencja przed rozpoczęciem festiwalu. Fakt, że organy barokowe najlepiej zabrzmiały podczas ostatniego koncertu, to zasługa samego artysty, który wcześniej samodzielnie nastroił instrument. Organy duże także wymagają już podjęcia działań, by stan faktyczny wreszcie odpowiadał ich oficjalnej dyspozycji. Nikt nie zagwarantuje, że w przyszłości jakiś nadpobudliwy organista nie wywoła awantury, gdy okaże się, że przyszło mu grać na instrumencie o innej dyspozycji, niż zadeklarowana przez organizatorów, i przygotowany repertuar koncertowy ma się nijak do tego, co na katedralnych organach stylowo wykonać można. Na szczęście w 2022 r. do tego nie doszło.

Wykonawcą recitalu inauguracyjnego 4 czerwca był Bartosz Jakubczak. Artysta ukończył z wyróżnieniem studia w Akademii Muzycznej w Warszawie w klasie organów A. Chorosińskiego oraz studia podyplomowe uwieńczone najwyższym odznaczeniem w *Royal Academy of Music* w Londynie w klasie D. Titteringtona. Jest laureatem wielu nagród przyznanych przez tę uczelnię oraz nagrody specjalnej, przyznanej przez wybitnego angielskiego organistę P. Hurforda. Bartosz Jakubczak uczestniczył w kursach mistrzowskich prowadzonych przez m.in.: Marie-Claire Alain, Ulrika Spang-Hanssena, Ludgera Lohmanna oraz Wolfganga Zerera. Wziął także udział w *The McGill Summer Organ Academy* w Montrealu. W 2002 r. otrzymał nagrodę *Prix de la Presse* podczas konkursu bachowskiego w Szwajcarii. W tym samym roku wystąpił w *Royal Festival Hall* w Londynie, wykonując światową premierę zadekowanego mu utworu na organy solo *Salve Sancta Facies* angielskiego kompozytora Davida Gortona. W 2015 r. artysta otrzymał tytuł honorowego współpracownika Królewskiej Akademii Muzycznej. Przynależność do Akademii przyznawana jest jedynie tym absolwentom uczelni, którzy wyróżnili się w swojej profesji oraz wnieśli znaczący wkład w dziedzinę, którą się zajmują. Od 2004 r. pracuje w Katedrze Organów i Klawesynu Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina; obecnie na stanowisku profesora uczelni.

Bartosz Jakubczak na początku zaprezentował na organach barokowych utwory G. Frescobaldiego (*Quinta Toccata sopra i pedali per l'organo e senza*), H. Purcella (*Voluntary in G*), J.J. Frobergera (*Toccata VI „Da sonarsi alla Levatione”*) oraz J. Bulla *Salve Regina*. Na dużych organach zabrzmiały trzy dzieła: J.S. Bacha *Fantazja c-moll* BWV 562, C. Francka *Fantazja A-dur* oraz J. Brahmsa *Preludium i fuga g-moll*.

Tydzień później, 11 czerwca, wystąpił Jarosław Tarnawski, absolwent Akademii Muzycznej w Poznaniu w klasie organów E. Karolak. W latach 2005–2007 odbył studia podyplomowe w Akademii Muzycznej w Katowicach w klasie organów J. Gem-

balskiego. W 2012 r. ukończył ponadto studia w *Musikhochschule Lübeck* w klasie A. Gasta, natomiast w 2016 r. studia solistyczne w *Hochschule für Musik* w Detmold. Od 2006 r. jest pracownikiem artystycznym poznańskiej Akademii Muzycznej; obecnie na stanowisku adiunkta. Jest laureatem nagród na licznych konkursach organowych, ponadto dwukrotnie był stypendystą Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jak również niemieckiej fundacji *Possehl-Stiftung*. W 2015 r. został wyróżniony przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego odznaką honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”.

Program wieczoru wypełniła muzyka kompozytorów kręgu niemieckiego – G. Muffata (*Passacaglia g-moll*, na instrumencie barokowym) oraz na organach romantycznych: F. Mendelssohna-Bartholdy’ego (*II Sonata organowa c-moll*), J. Brahmsa (*Fuga as-moll*) i J.S. Bacha (*Passacaglia c-moll BWV 582*).

Trzeci koncert odbył się 18 czerwca, a jego wykonawcą był Andrzej Szadejko. Artysta ukończył Akademię Muzyczną w Warszawie i *Hochschule für Alte Musik Schola Cantorum Basiliensis* w Bazylei. Uczestniczył w 30 mistrzowskich kursach w Polsce, Niemczech, Holandii i Szwajcarii. Jest finalistą i laureatem wielu konkursów organowych w Polsce i za granicą oraz stypendystą wielu instytucji polskich i zagranicznych. Obecnie pracuje na stanowisku profesora w Akademii Muzycznej w Gdańsku. Koncertuje w Europie, a także w USA jako solista, kameralista i dyrygent. Oprócz działalności koncertowej zajmuje się także komponowaniem. Jest ekspertem w dziedzinie historycznego budownictwa organowego, konsultantem i osobą sprawującą nadzór nad wieloma projektami organowymi w Polsce i za granicą oraz założycielem i szefem zespołu *Goldberg Baroque Ensemble*, z którym nagrywa premierowe wykonania kantat kompozytorów z Pomorza. Jest autorem audycji *Organy nieograne* w Programie Drugim Polskiego Radia.

Recital rozpoczął się od dwóch krótkich dzieł J.J. Frobergera zagranych na barokowych organach: *Toccaty in G* (FbWV 103) oraz *Capriccio in G* (FbWV 506). Następnie zabrzmiała *Fantazja i fuga a-moll* J.S. Bacha (BWV 561), trzy części XVIII-wiecznej anonimowej włoskiej kompozycji – *Missa Piana per Organo* (*Offertorium – Elevazione – Postcommunio*) i wariacyjnie zakomponowane dzieło gdańskiego kompozytora Andreasa Schadego (ur. w 1674 r.): *Passacaglia in d con thema di Buxtehude il magniera di Bach*. Następnie na dużych organach zabrzmiały kompozycje mniej znanych autorów, głównie pomorskich, oraz własne *Postludium E-dur*. Owi mniej znani kompozytorzy to: Wilhelm Friedrich Markull (1816–1887) i Friedrich Gottlieb Carl Leube (1779–1837). Większość dzieł organowych Markulla powstała w latach 1850–1880 i praktycznie została zapomniana. Do życia przywrócił je właśnie Andrzej Szadejko, dokonując nagrań na organach w kościele pw. św. Mikołaja w Stralsund. Wykonanie *Sonaty F-dur* op. 56 było gestem uprzejmości wobec toruńskich słuchaczy, ponieważ kompozytor inaugurował organy w toruńskiej katedrze. Zgromadzona publiczność mogła podziwiać jeszcze *Fugę d-moll* Leubego, który był organistą w kościele pw. św. Piotra w Gdańsku. Jego twórczość zachowała się w ręk-

kopisach znajdujących się obecnie w Bibliotece PAN w Gdańsku. Koncert zwińczył pompatyczny *Marche Pontificale* Domenico Bellando (1868–1922).

Koncert finałowy, przypadający na czas „Dni Torunia”, odbył się 25 czerwca, a jego wykonawcą był Krzysztof Urbaniak.

Fot. 1. Krzysztof Urbaniak przy organach M. Brandtnera (1688) w toruńskiej katedrze (fot. Dawid Wesołowski)

Artysta jest profesorem w Katedrze Organów, Muzyki Kościelnej, Klawesynu i Muzyki Dawnej Akademii Muzycznej w Łodzi oraz starszym wykładowcą w Katedrze Organów Akademii Muzycznej w Krakowie. Ukończył warszawską Akademię Muzyczną w klasie organów J. Serafina oraz w klasie klawesynu L. Kędrackiego. Ukończył także z wyróżnieniem studia w *Hochschule für Musik und Darstellende Kunst* w Stuttgarcie w klasie organów Ludgera Lohmanna oraz w klasie klawesynu Jörga Halubka. Zdobył liczne nagrody na międzynarodowych konkursach organowych, jest także laureatem wielu nagród i stypendiów: rektorów szkół wyższych oraz ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz dwukrotnie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Otrzymał także stypendium fundacji biskupów niemieckich *Cusanuswerk* dla wybitnych studentów uczelni niemieckich. Jako ekspert ds. organów nadzorował i konsultował znaczące polskie projekty dotyczące konserwacji i budowy nowych organów w ostatnich latach. Krzysztof Urbaniak jest autorem publikacji poświęconych budownictwu organowemu oraz aspektom wykonawczym muzyki organowej. W 2012 r. wraz z Martinem Rostem odnalazł od 1946 r. uznawane za zaginione utwory organowe gdańskiego kompozytora Daniela Magnusa Gronaua. W 2015 r. pod redakcją obu odkrywców ukazało się dwutomowe, kompletne wydanie wariacji chorałowych tego kompozytora.

K. Urbaniak na instrumencie barokowym zaprezentował słuchaczom najpierw *Toccatę in G* J.A. Reinckena, *Fantazję chromatyczną* D. Cato i dwa krótkie dzieła P. Sieferta: *Toccatę in F* (według manuskryptu XIV.714 z klasztoru Franciszkanów w Wiedniu; dzieło, nawiasem mówiąc, jest przypisywane Siefertowi) oraz *Paduanę*. Na koniec pierwszej części recitalu zabrzmiała improwizacja na temat *Matko najświętsza* – kościół katolicki w tym dniu obchodził święto Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny. Na neoromantycznych organach zabrzmiały: najpierw *Passacaglia c-moll* J.S. Bacha (BWV 582 – to drugie wykonanie tego dzieła w tegorocznym cyklu), własna improwizacja, tym razem na temat *Anima Christi sanctifica me* – to także przemyślany wybór: dopiero co zakończyła się oktawa Bożego Ciała. Koncert zwieńczył *Chorał symfoniczny „Ach bleib mit deiner Gnade”* S. Karg-Elerta. Improwizacje, zarówno na organach barokowych, jak i romantycznych, artysta przedstawił w stylu zbliżonym do O. Messiaena, co spotkało się ze szczególnym aplauzem słuchaczy.

W imieniu rzeszy toruńskich melomanów słowa wdzięczności kieruję pod adresem zarówno organizatorów, jak i wykonawców „Świętojańskich koncertów organowych im. Mariana Dorawy”. Czekamy na kolejną edycję nowej inicjatywy, która, mamy taką nadzieję, oby niebawem utrwaliła swoje miejsce wśród tylu innych imprez muzycznych, jakie odbywają się rokrocznie w Toruniu. A poszerzenie spektrum wydarzeń muzycznych – nawet sprawiających wrażenie konkurujących ze sobą – powinno wpłynąć na wysoki poziom koncertów, a słuchaczom dostarczyć więcej wrażeń artystycznych.